

biblio.ugent.be

The UGent Institutional Repository is the electronic archiving and dissemination platform for all UGent research publications. Ghent University has implemented a mandate stipulating that all academic publications of UGent researchers should be deposited and archived in this repository. Except for items where current copyright restrictions apply, these papers are available in Open Access.

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Title: Constructie- en generatieve grammatica in discussie

Authors: Timothy Coleman & Marcel den Dikken

In: *Nederlandse Taalkunde* 17, 380-402.

To refer to or to cite this work, please use the citation to the published version:

Timothy Coleman & Marcel den Dikken (2012). Constructie- en generatieve grammatica in discussie. *Nederlandse Taalkunde* 17, 380-402.

Constructie- en generatieve grammatica in discussie

Timothy Colleman & Marcel den Dikken

In de voorafgaande pagina's zijn twee fundamenteel verschillende perspectieven op de datiefalternantie en aanverwante kwesties ontvouwd en hebben de auteurs hun benaderingen al kort met elkaar geconfronteerd. In de nu volgende discussie gaan de auteurs rechtstreeks met elkaar in debat over een aantal vragen die zij aan elkaar hebben voorgelegd. De presentatie heeft de vorm gekregen van een vraag- en antwoordspel, waarbij 'TC' voor de eerste auteur en 'MD' voor de tweede staat. De paragraafkopjes geven aan waar het in elk onderdeel van de discussie in grote lijnen over gaat.

1 Restricties op de datiefalternantie: Semantiek of morfosyntaxis?

Vraag (TC)

In TC's artikel wordt een aantal voorbeelden gegeven van werkwoorden waarbij de mogelijkheid om te kunnen voorkomen in de dubbelobjectconstructie lijkt af te hangen van de specifieke invulling van het direct en/of indirect object (namelijk *uitdelen*, *open* en *clear*). In sommige gevallen zou men in dat verband ook kunnen spreken van verschillende betekenissen van hetzelfde werkwoord. Er kunnen nog verscheidene gelijksoortige voorbeelden worden genoemd, waaronder het Nederlandse *toeschrijven* en het Engelse *donate*. *Toeschrijven* kan wel voorkomen in de dubbelobjectconstructie in zijn betekenis 'toekennen, menen dat iemand iets bezit' (in combinatie met een of ander attribuut als direct object), maar niet in zijn betekenis 'wijten aan, verantwoordelijk houden voor', zelfs niet als het indirect object verwijst naar een bezielde referent, zie het verschil in aanvaardbaarheid tussen (1a) en (1b) (zie ook al De Schutter 1974: 202-203).

- (1) a. Ze schreven de nieuwe trainer een sterk tactisch inzicht toe.
b. * Ze schreven de nieuwe trainer de onverwachte nederlaag toe.

Donate wordt in de literatuur over de Engelse alternantie vaak aangehaald als voorbeeld van een werkwoord dat zich, ondanks zijn betekenisverwantschap met *give*, niet (goed) leent tot de dubbelobjectconstructie, zie (2a) (zie bijvoorbeeld Pinker 1989, Levin 1993, enz.). Echter, zoals wordt opgemerkt door Stefanowitsch (2006), is de combinatie van *donate* met de dubbelobjectconstructie wel degelijk prima aanvaardbaar als naar orgaandonatie wordt verwezen.

- (2) a. ?* He donated Unicef a large sum of money.
b. I donated him my kidney.

Zulke observaties lijken problematisch voor een morfosyntactische beregeling van de datiefalternantie die verwijst naar de simplexe of complexe status van het werkwoord. Hoe laten ze zich rijmen met de verklaring die door MD wordt voorgesteld?¹

Antwoord (MD)

¹ Overigens wil TC hiermee niet suggereren dat elk van deze gevallen zich even gemakkelijk laat inpassen in een constructiegrammaticale analyse van de betreffende constructies. Sommige van de hierboven en in TC's eerdere bijdrage genoemde observaties zijn makkelijker te vertalen naar een algemene semantische restrictie op de Nederlandse en/of Engelse dubbelobjectconstructie dan andere.

De generalisatie dat de dubbelobjectconstructie bij *donate* goed werkt als er sprake is van orgaandonatie is als zodanig niet onjuist (al moet ‘orgaan’ dan wel vrij ruim worden opgevat, om *blood* en *sperm* er ook onder te laten vallen), maar het bereik van een dergelijke generalisatie is veel te beperkt. Enerzijds komen reeksen als ‘donated him my *x*’ ook in ruime mate voor bij invullingen van *x* die niets met het menselijk lichaam te maken hebben (typ maar eens ‘donated him my’ in in Google: je vindt dan dingen als *I campaigned for Obama and donated him my hard-earned money*, of *I donated him my {100 credits/350 points/chips/month’s supply of codeine/spare tank cover/crewman}* en geen van deze uitingen komt mij vreemd voor). Anderzijds is zelfs in het geval van orgaandonatie de dubbelobjectconstructie bij *donate* alleen dan echt aanvaardbaar als het meewerkend voorwerp een (bezielt) voornaamwoord is: men kan z’n organen heel wel aan de wetenschap ter beschikking stellen, of aan een ziekenhuis of een doodzieke patiënt en zelfs aan Unicef; maar zo’n blijk van medemenselijkheid kan dan in het Engels nog steeds niet worden uitgedrukt in de vorm van een dubbelobjectconstructie (**I donated {science/the hospital/the patient/Unicef} my kidney*). In de grond van de zaak hebben we bij *donate* te maken met een restrictie die primair van morfosyntactische aard is (de dubbelobjectconstructie slaagt alleen als het meewerkend voorwerp een (bezielt) voornaamwoord is), niet van semantische aard.

We vinden hier naar het zich laat aanzien een parallel met observaties die in de literatuur (sinds Postal 1974 en met name ook in Bošković 1997) opgetekend zijn met betrekking tot een klasse van werkwoorden die slechts onder zeer beperkte omstandigheden een niet-finitief zinscomplement met een overt onderwerp toestaan: de zgn. *wager*-klasse, genoemd naar het Engelse werkwoord *wager* (andere werkwoorden in deze groep zijn o.a. *allege* en *acknowledge*). Bij deze werkwoorden mag een niet-pronominale NP niet in de subjectpositie van de infinitiefzin blijven staan, maar wel vandaaruit naar de subjectpositie van de matrixzin worden verplaatst: **John wagered Peter to be crazy* contrasteert met *Peter was wagered to be crazy*.² Een zwak pronominaal subject van de infinitiefzin, daarentegen, mag *in situ* blijven staan: *Mary alleged {*that man/^{ok}him} to have kissed Jane* (Bošković 1997:58). Bij *donate* hebben we zojuist eveneens een contrast tussen volle NP’s en zwakke pronomina geconstateerd. En de parallel met de *wager*-klasse gaat waarschijnlijk verder: dubbelobjectconstructies met een niet-pronominaal meewerkend voorwerp lijken bij *donate* ook te kunnen worden ‘gered’ door passivering (zinnen als *The library was donated a large number of books* komen met enige regelmaat voor en worden door de moedertaalsprekers die MD heeft geraadpleegd duidelijk beter gevonden dan hun actieve tegenhangers — hoewel Bernárdez 1999:19 ontkent dat er zich hier een actief/passief-contrast voordoet). Kennelijk hebben werkwoorden als *wager* en *donate* moeite met het toekennen van structurele naamval over de grens van hun (small-)clausale complement heen. Passivering lost dat naamvalsprobleem uiteraard op. Voor zwakke pronomina wordt door velen bovendien betoogd dat ze hoger in de boom staan dan volledige NP’s, zodat ze in de onderhavige gevallen wél door het werkwoord kunnen worden bereikt. Binnen het bestek van deze discussie is er geen gelegenheid om de mogelijke parallel tussen *donate* en *wager* nader uit te werken, maar als die parallel reëel is, bevestigt dit nogmaals de rol van de morfosyntaxis in de verklaring van de feiten.

TC’s minimale paar in (1) is buitengewoon interessant en het contrast is robuust. Van belang lijkt hier de vraag waar de *aan*-PP in de met (1) corresponderende prepositionele datiefconstructies in (1’) bij hoort.

- (1’) a. Ze schreven een sterk tactisch inzicht toe *aan* de nieuwe trainer.

² Vaak wordt hieraan toegevoegd dat ook A-barverplaatsing van het subject van de infinitiefzin tot een grammaticaal resultaat leidt, maar de status van zinnen als *Who did John wager to be crazy?* staat sterk ter discussie (zie bv. Collins 2002:130).

- b. Ze schreven de onverwachte nederlaag toe *aan* de nieuwe trainer.

Als (1b') waar en terecht is, dan *ligt* de onverwachte nederlaag *aan* de nieuwe trainer — de *aan*-PP hoort hier bij een copulair gebruikt positioneel werkwoord, *liggen* en er is geen partikel *toe* in het geding (*de onverwachte nederlaag ligt aan de nieuwe trainer* (**toe*)). Voor (1a') zouden we daarentegen kunnen zeggen dat er sprake is van een sterk tactisch inzicht dat *toekomt aan* de nieuwe trainer, waar de *aan*-PP voorkomt in combinatie met hetzelfde partikel *toe* dat we ook in de transitieve zin in (1a') aantreffen. Het feit dat in de intransitieve variant van (1b') geen partikel *toe* voorkomt terwijl dat in die van (1a') wel het geval kan zijn, wijst er waarschijnlijk op dat de *aan*-PP in de structuur van de constructie in (1b') *niet* direct binnen het complement van het partikel *toe* staat terwijl dat in de structuur van (1a') wel zo kan zijn. MD had er in zijn bijdrage reeds op gewezen dat het partikel een belangrijke rol kan spelen in de fiattering van lege datiefvoorzetsels, maar dat kan alleen als het partikel zelf het datiefvoorzetsel in zijn onmiddellijke complement vindt: als de datief-PP ofwel geheel buiten het c-commandeerbereik van het partikel ofwel dieper ingebed in het complement van het partikel staat, kan het partikel niet bijdragen aan de fiattering van het lege hoofd van die PP. In de voorbeelden (1b) en (1b') is er sprake van een structuur waarin het partikel geen rechtstreekse invloed op de datief-PP kan uitoefenen. Voorbeeld (1b') is de transitieve tegenhanger van *de onverwachte nederlaag ligt aan de nieuwe trainer* en we komen tot (1b') door aan deze kernstructuur een partikel en een causatief element toe te voegen, bijvoorbeeld als volgt: [CAUS [PRT=*toe* [*de onverwachte nederlaag*_i ['*liggen*' [SC *t_i* *aan de nieuwe trainer*]]]]]. De precieze details van de structuur doen hier niet ter zake, maar als dit voorstel op de goede weg is, dan valt eenvoudig te verklaren waarom de lege allomorf van *aan* hier niet door *toe* kan worden gefiatteerd. Fiattering door incorporatie in *liggen* is onmogelijk (**de onverwachte nederlaag ligt de nieuwe trainer* is ongrammaticaal, althans in de bedoelde lezing; er is wel een psychologische lezing beschikbaar (die saillantier wordt als *wel* wordt toegevoegd), die geparafraseerd kan worden als 'de onverwachte nederlaag bevat de nieuwe trainer wel', maar die lezing is hier evident irrelevant). Incorporatie in CAUS+*liggen* is evenmin mogelijk (in verband met het verbod op incorporatie in complexe hoofden). Er is dus geen enkele hoop voor de dubbelobjectconstructie in (1b). Voor (1a) geldt daarentegen dat het partikel *toe* zelf direct de datief-SC kan selecteren (net als in *toekomen aan*): [CAUS [*een sterk tactisch inzicht*_i ['*komen*' [PRT=*toe* [SC *t_i* *aan de nieuwe trainer*]]]]]. In deze structuur is het partikel wel in staat om de lege allomorf van *aan in situ* te fiatteren.

Zo bezien geldt ook voor (1) weer dat de verklaring voor de distributie van de dubbelobjectconstructie primair berust op morfosyntactische eigenschappen van de voorbeelden in kwestie. De vraag waardoor het komt dat *toe* in de a-voorbeelden lager in de structuur kan staan dan in de b-voorbeelden is hiermee natuurlijk nog niet beantwoord: dát dit aantoonbaar zo is, was hier het uitgangspunt, waaruit het verschil tussen (1a) en (1b) vervolgens werd afgeleid. Het feit dat het partikel *toe* in de b-voorbeelden niet laag in de structuur kan staan terwijl het dat in de a-voorbeelden wel kan, heeft wellicht een (lexicaal-)semantische oorzaak — en aldus kan de semantiek uiteindelijk een belangrijk woordje meespreken. Als de hierboven uiteengezette redenering steek houdt, moet de formele verklaring voor het contrast in (1) echter in de morfosyntaxis gezocht worden, waarbij de positie van het partikel *toe* in de hiërarchische syntactische structuur de sleutel tot de oplossing is.

Relevant voor de rol die partikels als *toe* kunnen spelen bij de fiattering van lege datief-voorzetsels is ook het frappante feit dat hoewel het werkwoord *fluisteren* als zodanig geen dubbelobjectconstructie accepteert (*Jan fluisterde* (**Marie*) *het antwoord*), het partikelwerkwoord *toefluisteren* dat wél doet (*Jan fluisterde Marie het antwoord toe*). Hierin speelt het partikel *toe* wederom de hoofdrol. In tegenstelling tot wat in TC's bijdrage onder

voorbeeld (11) wordt gesuggereerd, zijn partikels geen onderdeel van het complexe werkwoord: ze worden als autonome elementen los van het werkwoord geïntroduceerd. In de structuur van triadische constructies zoals die in Den Dikken (1995) is voorgesteld, is het juist het partikel dat de small clause waarin het thema- en goal-argument vervat zitten, selecteert. De aanwezigheid van het partikel staat dus de dubbelobjectconstructie niet in de weg maar maakt die constructie juist mogelijk — zelfs bij werkwoorden die een wijze-component aan zich geadjungeerd hebben, zoals *fluisteren*.³ het partikel kan het lege voorzetsel zélf fiatteren, zodat incorporatie in het werkwoord niet nodig is.

Van *uitdelen* in voorbeeld (11a) van TC's bijdrage wordt aldus ook verwacht dat het de dubbelobjectconstructie moet kunnen gedogen. En dat is ook daadwerkelijk zo. Hoewel TC stelt dat (11a) als zodanig niet met een dubbelobjectvariant alterneert, zijn zinnen als *Sinterklaas heeft de kinderen cadeautjes uitgedeeld* of *ik heb de winnaars de prijzen uitgedeeld*, althans naar het oordeel van MD, uitstekend (en kennelijk was de dubbelobjectconstructie bij *uitdelen* ook in het midden van de 19de eeuw grammaticaal, getuige de zin *ik heb hun de glorie uitgedeeld* in pater Gonnelleus Nederlandse vertaling van Thomas à Kempis' *De navolging van Jezus Christus*). De *krijgen*-passief is bij *uitdelen*-constructies van dit type ook zonder problemen beschikbaar (*de kinderen kregen snoepjes uitgedeeld*). Er lijkt dus geen structureel probleem met een meervoudige recipiënt te zijn, noch voor *uitdelen* noch voor PRT+sturen (*hij stuurde zijn vrienden (de) uitnodigingen voor het feest toe/op* — met TC's partikelkeuze (*rond*) is dit wellicht minder geslaagd, wat waarschijnlijk vanuit het in MD's bijdrage voorgestelde perspectief op de fiattering van lege datiefvoorzetsels heel wel te begrijpen valt).

Van belang in de context van TC's eerste vraag, over restricties op de datiefalternantie, is ook de bespreking (aan het slot van paragraaf 3 van TC's bijdrage) van een paar interessante minimale paren afkomstig van Wierzbicka (1988:384) en Langacker (1991:360). Met name (16), hier herhaald als (3), is frappant.

- (3) a. ?* John opened Mary the room.
b. Let me open you a bottle of beer.

TC zegt hierover dat het b-voorbeeld mogelijk is 'doordat er daarin ... iets ter beschikking komt van de referent van het indirect object' (TC, p. 11), namelijk de inhoud van het flesje. Maar als we zo redeneren om (3b) een geval van bezitsoverdracht te laten zijn, dan is echter niet evident waarom we niet precies hetzelfde zouden kunnen zeggen voor (3a): is het immers niet zo dat met het openen van de deur van de kamer de inhoud van die kamer 'ter beschikking komt van de referent van het indirect object'? Er lijkt geen wezenlijk verschil te bestaan tussen (3a) en (3b) met betrekking tot 'tbs' ('ter beschikking stelling').

Wat daarentegen wél van potentieel verklarende waarde kan zijn is het feit dat we in het Nederlands spreken van *de deur/het raam open doen* en van *een flesje bier open maken* — en doorgaans níet van *de deur/het raam open maken* (tenzij de deur of het raam muurvast zat en er een instrument aan te pas moest komen om het open te krijgen) of van *een flesje bier open doen*. Dat verschil zit verankerd in het feit dat we slechts onze handen hoeven te gebruiken om een deur of een raam te openen terwijl we voor het openen van een flesje bier

³ De wijze-component van een werkwoord als *fluisteren* zit op het woordniveau aan het verbum dicendi geadjungeerd: we zien dit rechtstreeks in actie in een compositum als *zingzeggen*. In de context van het gedrag van werkwoorden als *blackberryen*, *faxen* en *e-mailen*, die in TC's bijdrage worden genoemd, moet de aandacht gevestigd worden op het belang van het onderscheid tussen wijze en medium. Maar het medium ('middel') is geen aan V geadjungeerde component: dat wordt op een hoger punt in de structuur geïntroduceerd, en maakt wellicht pas in de fonologische component deel uit van het werkwoord. Het structurele onderscheid tussen wijze en medium moet in de morfosyntaxis nader worden uitgewerkt; maar langs deze lijn lijkt een analyse van het contrast tussen *fluisteren* en *blackberryen* voorhanden.

een hulpstuk moeten hanteren. Linguïstisch gezien is dit kennelijk, in elk geval in het Nederlands, een significant gegeven. Het werkwoord *doen*, gebruikt in *de deur/het raam open doen*, is een agentief werkwoord (in het hedendaagse gesproken Nederlands komt *doen* nauwelijks meer als causatief werkwoord voor) dat zelf rechtstreeks een small clause kan selecteren, in een resultatiefconstructie (net als in *het glas stuk slaan* of iets dergelijks). Het predicaat van de small clause is in het onderhavige geval het adjectief *open* en in de niet-perifrastische tegenhanger van *open doen* wordt dat adjectief geïncorporeerd in het werkwoord, dat uitgespeld wordt als *openen* of, in het Engels, *to open*. Dat complexe werkwoord kan, doordat het zelf al een adjunctiestructuur is, geen leeg datiefvoorzetsel fiatteren via incorporatie. Dus de dubbelobjectconstructie is bij *to open* in de zin van *open doen* (zonder instrument) uitgesloten, hetgeen de ongrammaticaliteit van (3a) verantwoordt, geheel in lijn met wat MD in zijn bijdrage heeft betoogd.

Waarom is (3b) dan wél grammaticaal? Hier hebben we te maken met de synthetische variant van een Nederlandse *open maken*-constructie, waarbij een instrument noodzakelijk is. De syntactische structuur van instrument-constructies wordt nog altijd niet bijzonder goed begrepen. Er was een tijd (de generatieve grammatica van de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw) waarin dit soort constructies syntactisch tamelijk complex werd afgebeeld: *Seymour sliced the salami with a knife* had ooit dezelfde onderliggende structuur als *Seymour used a knife to slice the salami*. Het argument voor een dergelijke benadering dat destijds gebruikt werd (gestoeld op selectierestricties) was geenszins overtuigend. Maar wellicht is een hernieuwde poging om een decompositionele syntactische representatie van instrument-constructies op poten te zetten in de huidige versie van de theorie vruchtbaarder en overtuigender. Het zou veel te ver voeren om in dit korte bestek een syntactische analyse van instrument-constructies te ontvouwen die een verklaring kan aandragen voor het feit dat (3b), waarin sprake is van een (impliciet) instrument, een grammaticale dubbelobjectconstructie is. Het lijkt echter nuttig om een serieuze poging te ondernemen om het contrast tussen (3a) en (3b) uit te buiten als empirische ondersteuning voor een syntactisch complexe afbeelding van instrument-constructies die de grammaticaliteit van de dubbelobjectconstructie in (3b) kan verklaren, zodanig dat er zich geen schending van het verbod op multiple adjunctie aan één en hetzelfde hoofd voordoet.

Vraag (MD)

Meer in het algemeen rijst vanuit de achtergrond van de restricties op de datiefalternantie de vraag in hoeverre sprekers moeten worden toegerust met ‘gedetailleerde constructiespecifieke kennis over betekenissen die door een argumentstructuurconstructie kunnen worden uitgedrukt’ (TC; p. 9). Deze vraag kan op verschillende manieren belicht worden.

Zoals TC helder stelt in zijn bijdrage worden dubbelobjectconstructies in het ‘constructicon’ opgeslagen ‘als werkwoordspecifieke dochterconstructies van de schematische argumentstructuurconstructie’ (een mooi scrabblewoord, als het bord breed genoeg zou zijn). Voor werkwoorden als *geven* en *tonen* is zo’n [SUBJ [V OBJ OBJ]]-constructie wel opgeslagen, maar dat geldt niet voor *gooien*, want voor dat werkwoord is de dubbelobjectconstructie niet geconventionaliseerd. Niettemin komt *gooien* soms wel degelijk in een dubbelobjectconstructie voor, zoals in TC’s corpusvoorbeeld in (10a). De gedachte is dat het werkwoord in zo’n geval ‘met wat goede wil, gerekend [kan] worden tot één van de conventioneel met die constructie geassocieerde werkwoordklassen’: *gooien* is in (10a) een ‘nonchalant soort *geven*’ (TC, p. 8). MD zal iets vergelijkbaars moeten zeggen: diens wijze-component mag, bij gebruiksvormen als in (10a), geen beletsel voor P-incorporatie zijn en dat zal waarschijnlijk betekenen dat er bij *gooien* in (10a) geen sprake is van een als adjunct aan V gerepresenteerde wijze-component: *gooien* wordt hier in feite als *geven* gebruikt. Maar ondergraaft de gedachte dat *gooien* soms tot één van de conventioneel met de

dubbelobjectconstructie geassocieerde werkwoordklassen wordt gerekend niet de idee dat constructies werkwoordspecifiek zijn? Als werkwoorden waarvoor een bepaalde constructie niet geconventionaliseerd is, de constructie met gemak kunnen coöpteren, is er dan feitelijk nog wel behoefte aan werkwoordspecificiteit?

Vanuit MD's optiek is het overgrote deel van de idiosyncratische feiten te relateren aan individuele lexicale items (bijvoorbeeld het feit dat *rond* minder eenvoudig een leeg datiefvoorzetsel *in situ* kan fiatteren dan *toe*, *aan* of *af*). Voor de rest hebben we te maken met morfosyntactische regelmatigheden die van structurele aard zijn en niet in een 'constructicon' hoeven worden vastgelegd. Zou de gedetailleerde kennis die *taalkundigen* dankzij de constructiegrammatica (maar ook dankzij het werk van Levin & Rappaport Hovav) hebben opgedaan over de distributie van specifieke argumentstructuurconstructies niet idealiter moeten worden afgebeeld *zonder* een beroep op 'gedetailleerde constructiespecifieke kennis' vastgelegd in het hoofd van *taalgebruikers* en *met* een zo profijtelijk mogelijk beroep op morfosyntactische regelmatigheden? Er bestaan in de generatieve literatuur immers analyses van constructionele aard die in een restrictieve generatieve theorie van morfosyntaxis zijn ingebed: het werk van Hale & Keyser (1993) is hiervoor een belangrijke katalysator geweest. Men zou dit soort werk ook 'constructiegrammatica' kunnen noemen (en er bestaat in de generatieve literatuur daadwerkelijk enige verwarring over de vraag waarnaar 'constructioneel' en verwante adjectieven precies verwijzen). Aanhangers van wat in de taalkundige literatuur doorgaans 'constructiegrammatica' wordt genoemd, lijken echter geen voorstanders te zijn van een afbeelding van constructies in een morfosyntactische structuur, met de lexicale idiosyncrasieën op de gebruikelijke manier verankerd in het lexicon. Als deze indruk juist is, rijst de vraag waarom de constructiegrammatica dit niet wil.

Antwoord (TC)

Hieronder wordt eerst relatief uitgebreid ingegaan op het tweede deel van MD's bovenstaande vraag, d.w.z. op de visie van de constructiegrammatica op de verhouding tussen "lexicale idiosyncrasieën" en "morfosyntactische regelmatigheden". In aansluiting daarbij staat TC ook nog even stil bij een aantal aspecten van MD's antwoord op de eerste vraag, over de semantische dan wel morfosyntactische factoren achter de datiefalternantie. Ten slotte volgt naar aanleiding van de eerste deelvraag hierboven een korte verduidelijking van het concept "werkwoordspecifieke constructie" en van de relatie van zulke subconstructies tot de argumentstructuurconstructies waardoor ze worden overkoepeld.

De indruk van MD dat constructiegrammatica geen voorstander zijn van een morfosyntactische benadering die inzet op de formulering van zo algemeen mogelijke grammaticale regels en principes met verwijzing van idiosyncrasieën in de toepassing van die regels naar het lexicon, is zeker juist. Sterker zelfs, het meest fundamentele gemeenschappelijke uitgangspunt van de verschillende benaderingen die onder de constructiegrammaticale vlag varen, is precies dat er géén kwalitatief onderscheid is tussen lexicon en grammatica. Zoals al ter sprake kwam in TC's bijdrage, wordt aangenomen dat de kennis die sprekers opbouwen van hun taal de vorm aanneemt van een gestructureerd netwerk van duizenden constructies, d.w.z. geconventionaliseerde verbindingen van een bepaalde vorm met een bepaalde betekenis, die als zodanig zitten opgeslagen in het langetermijngeheugen. Die constructies vertonen sterke onderlinge verschillen in complexiteit (van morfemen tot zinspatronen) en schematiciteit (d.w.z., in welke mate ze lexicaal gevuld zijn dan wel open slots bevatten, zie TC's bijdrage). Uiteraard zijn er bij de deels of volledig schematische constructies ook grote onderlinge verschillen in productiviteit: zo is in het hedendaagse Nederlands het aantal verschillende werkwoorden dat in het V-slot van de dubbelobjectconstructie kan worden ingevuld bijvoorbeeld vele malen groter dan het aantal werkwoorden dat kan voorkomen in het V-slot van de zgn. "nominativus-cum-

infinitivo”-constructie (= de constructie in *Je wordt geacht op tijd te komen*), want dat zijn er niet meer dan een handvol (namelijk *achten*, *veronderstellen* en, al minder algemeen, *verwachten*, plus in formeel wetenschappelijk taalgebruik sporadisch ook werkwoorden als *bevinden*, *bewijzen* en *vermoeden*, zie Noël en Coleman 2009). Zoals in TC’s bijdrage al werd beklemtoond, is ook de dubbelobjectconstructie echter slechts *partieel* productief: de vrijheid van de taalgebruiker bij de invulling van het V-slot (en van de NP-slots) wordt beperkt door een aantal semantische condities, waardoor lang niet elk werkwoord dat nochtans grosso modo compatibel is met de notie ‘transfer’ met succes in die specifieke constructie kan worden ingevuld. De monotransitieve constructie met een subject en een direct object komt dan weer met een grotere en heterogenere set van werkwoorden voor dan de dubbelobjectconstructie en lijkt dus, in elk geval op het eerste gezicht, “regelmatischer” dan de dubbelobjectconstructie. In welke mate ook die monotransitieve constructie onderhevig is aan constructiespecifieke beperkingen valt nog te bezien: ze is nog geen voorwerp geweest van grootschalig constructiegrammaticaal onderzoek. De verschillen in de toepasbaarheid van de transitieve constructie tussen nochtans nauw verwante talen als het Nederlands en het Engels wijzen echter ook in dit geval al op een zekere mate van idiosyncrasie: zie bijvoorbeeld de mogelijkheid om de Engelse constructie te combineren met een zgn. “setting subject”, als in *This tent sleeps up to six people* of *The fifth day saw our departure*, die erop wijst dat de Engelse transitieve constructie een ruimer semantisch bereik heeft dan de equivalenten in het Nederlands (zie bijvoorbeeld Taylor 2003: hoofdstuk 11).⁴

Belangrijk is dat zulke verschillen in productiviteit tussen onderscheiden constructies niet absoluut zijn maar gradueel: er is geen duidelijke waterscheiding tussen het idiosyncratische en het regelmatige. De hele constructiegrammaticale benadering is gegroeid vanuit het inzicht dat er in het taalsysteem veel meer idiosyncrasie en partiële productiviteit voorkomt dan vaak wordt aangenomen: het idee is dat een grammaticale theorie die inzicht kan bieden in de verwerving en mentale representatie van het soort semi-idiomatische patronen dat in andere benaderingen vaak naar de (vrijelijk te negeren) periferie van de grammatica wordt verwezen—zoals de *weg*-constructie die in TC’s bijdrage kort ter sprake is gekomen of de hierboven genoemde nominativus-cum-infinitivo—ook toepasbaar moet zijn op de abstractere patronen aan het regelmatigere eind van het spectrum, zoals de dubbelobjectconstructie en de transitieve constructie (zie ook Verhagen 2005: 199-211 voor een inzichtelijke synopsis van de redenen waarom de constructiegrammatica afstapt van de “Bloomfieldiaanse” visie op de taakverdeling tussen lexicon en grammatica, met verschillende voorbeelden van semiproductieve Nederlandse constructies).

Inderdaad zijn er ook binnen het generatieve paradigma analyses voorgesteld die een zekere rol toebedelen aan constructies als vorm/betekenis-paren: behalve naar Hale & Keyser (1993) kan in dat verband ook verwezen worden naar Marantz (1997) en vooral naar Borer (1994, 2004), die haar eigen benadering als *neo-constructivistisch* typeert. Goldberg (2006: 205-213) bespreekt een aantal verschillen tussen deze generatieve voorstellen en de constructiegrammatica stricto sensu. Het meest cruciale verschil is dat er volgens de bovengenoemde theorieën weliswaar syntactische constructies met een eigen betekeniswaarde bestaan, maar (i) dat wordt aangenomen dat die sjablonen zich wezenlijk onderscheiden van het soort items dat in het lexicon zit opgeslagen en (ii) dat er nog altijd van wordt uitgegaan dat er daarnaast allerlei syntactische regels en mechanismen bestaan die

⁴ Verhagen (2005: 210) wijst er overigens op dat het geeneens vaststaat of de schematische transitieve constructie als zodanig wel als een productief constructioneel sjabloon mag gelden; een alternatief is dat er een cluster van verschillende transitieve constructies bestaat, met hun eigen constructiespecifieke eigenschappen: “Of zoiets als de transitieve constructie alleen een generalisatie is over diverse subgroepen, of dat het ook zelf een productieve grondslag voor de vorming van nieuwe uitdrukkingen is, is daarbij natuurlijk een open vraag.”

in het geheel niet naar betekenis of functie verwijzen. Constructiegrammaticale benaderingen daarentegen nemen zoals gezegd aan dat de grammatica bestaat uit niets anders dan constructies: “What makes a theory that allows constructions to exist a “construction-based theory” is the idea that the network of constructions captures our grammatical knowledge of language *in toto*, i.e. it’s constructions all the way down” (Goldberg 2006: 18). Taylor (2012: 143-145) herformuleert de samenvattende slogan als *It’s constructions all the way up*, om nog eens te beklemtonen dat ook relatief regelmatige sjablonen als de transitieve constructie als conventionele vorm/betekenis-paren mogen gelden.

Volgens de derivatieve analyse van de datiefalternantie die door MD wordt voorgesteld, is het niet nodig om bij de taalgebruikers constructiespecifieke kennis over de semantische restricties op de dubbelobjectconstructie te veronderstellen, omdat de grenzen aan de toepasbaarheid van die constructie hoofdzakelijk zouden kunnen worden verklaard vanuit het algemene morfosyntactische verbod op meervoudige adjunctie aan één en hetzelfde hoofd. Het moge echter duidelijk zijn dat deze beoogde morfosyntactische regelmaat ook zijn prijs heeft, namelijk dat er blijkbaar nogal wat moet worden vastgelegd in het lexicon. Zo impliceert MD’s antwoord op de vraag van TC aan het begin van dit discussiestuk dat bijvoorbeeld voor *donate* moet worden aangenomen dat het werkwoord zich enkel laat combineren met een bezielde voornaamwoord als indirect object. Dat moet dan blijkbaar lexicaal worden gestipuleerd, want vele andere overdrachtswerkwoorden vertonen uiteraard niet dezelfde restrictie. In zijn commentaar op het zinspaar met *toeschrijven* in (1’) stelt MD zelf dat de verschillende plaats van het partikel *toe* in de structuur van beide zinnen—dat dan de onmogelijkheid van een dubbelobjectparafrase voor de (b)-zin zou bewerken—uiteindelijk wellicht een (lexicaal-)semantische oorzaak heeft. TC is het overigens met MD eens dat de faciliterende rol van partikels bij de vorming van dubbelobjectconstructies een uitermate boeiend fenomeen is dat nog nader onderzoek behoeft, net als de interessante volgorde mogelijkheden in dubbelobjectzinnen met partikelwerkwoorden waarop in MD’s bijdrage wordt gewezen (pp. 15-16). Behalve MD’s eigen werk kunnen ook Booij (2002) en Blom (2005) hier aanknopingspunten bieden.

Als mogelijke verklaring voor het hierboven in (3) geobserveerde contrast tussen de twee zinnen met *open*, verwijst MD naar het verschil tussen *openmaken* en *opendoen* in het Nederlands en relateert hij dat verschil (tentatief) aan de aanwezigheid van een instrument. Het gebruik van een impliciet instrument is echter in elk geval geen voorwaarde om in het Engels een dubbelobjectconstructie te kunnen gebruiken, getuige daarvan de bijkomende Internetvoorbeelden in (4), die duidelijk situaties benoemen waarbij geen instrument komt kijken.

- (4) a. “I promise to open you a bag of Kibbles ‘N Bits when I finish” Severus yelled over the loud shower head.
<<http://m.fanfiction.net/s/7874653/28/>>
- b. 3 Sep 2009 – Open yourself a bag of potato chips and a two-liter bottle of Coke and grab a seat in front of the television. You’ll never lose a single ounce of fat—Never!
<laimid.com/truthaboutabs>

Blijft uiteraard de mogelijkheid dat er een ander structureel verschil is tussen *open* zoals gebruikt in (3a) enerzijds en *open* zoals gebruikt in (3b) en (4) anderzijds, dat dan in het Nederlands overeenkomt met een parafrase d.m.v. *opendoen* respectievelijk *openmaken*. Wat dat betreft is het echter nuttig erop te wijzen dat in TC’s eigen Belgische idiolect niet alleen deuren en vensters maar ook zakken chips en flessen bier kunnen worden *opengedaan*—*openmaken* lijkt in het Belgische Nederlands minder gebruikelijk—maar dat zich wat de

dubbelobjectconstructie betreft *toch* net hetzelfde contrast voordoet als in het Engels: *Ik heb mij een zak chips opengedaan* is prima, *?*Doe mij eens een raam open* is dat niet (zie TC's bijdrage en vooral Coleman 2010b voor meer informatie over het ruimere gebruik van de benefactieve dubbelobjectconstructie in het Belgische Nederlands). Dat doet op zijn minst twijfel rijzen aan de relevantie van het contrast tussen 'open maken' en 'open doen'. TC vindt de semantische verklaring—namelijk dat de Engelse dubbelobjectconstructie slechts een subset van benefactieve gebeurtenissen kan benoemen, namelijk die van “intended reception”, waarin het beoogde resultaat van de handeling is dat de belanghebbende komt te beschikken over de referent van het direct object—dan ook nog altijd superieur. De kritiek van MD dat “terbeschikkingstelling” op zich een (te) vage notie is, is wel terecht: wellicht heeft het er meer bepaald mee te maken dat in de in (3b) en (4) beschreven situaties de referent van het direct object door de handeling van het subject gebruiksklaar—in deze gevallen zelfs “verbruikensklaar”—wordt gemaakt voor de belanghebbende (zie ook Wierzbicka 1988: 368-369).

We stappen over naar een algemener probleem voor een morfosyntactische beregeling van de datiefalternantie. Er is al herhaaldelijk op gewezen, o.m. door Stefanowitsch (2006), dat allerlei werkwoorden die in de grammaticale literatuur vaak worden aangehaald als “uitzonderingen” op de datiefalternantie—in de praktijk wil dat dan vrijwel altijd zeggen werkwoorden die *wel* met een prepositioneel indirect object voorkomen maar *niet* in de dubbelobjectconstructie—in het reële taalgebruik sporadisch *toch* in de betreffende constructie voorkomen (zie ook Bresnan et al. 2007, die aan die observatie wel andere conclusies verbinden dan Stefanowitsch). Zo vermeldt Stefanowitsch bijvoorbeeld het voorbeeld in (5) met *whisper*, dat als prototypisch vertegenwoordiger van de zogezegd niet-alternerende “verbs of manner-of-speaking” prominent aanwezig is in de literatuur over de (Engelse) datiefalternantie.

- (5) She had not been allowed ... to bury the two people she had loved most in the world ... to **whisper** them a last goodbye. (Meg Hutchinson, *Peppercorn Woman*, aangehaald in Stefanowitsch 2006: 70).

Stefanowitsch beklemtoont echter dat zulke tegenvoorbeelden op zich nog geen voldoende redenen vormen om de generalisatie dat de dubbelobjectconstructie niet compatibel is met werkwoorden van *manner of speaking* zonder meer naar de prullenmand te verwijzen. Het volledige British National Corpus van 100 miljoen woorden blijkt namelijk géén voorbeelden van *whisper* + dubbelobjectconstructie te bevatten, op bijna 3000 voorbeelden van het werkwoord in kwestie. In dat licht is de enige conclusie die aan het sporadisch voorkomen van voorbeelden als (5) op het Internet verbonden mag worden dat de betreffende restrictie *niet categorisch* is: de combinatie van *whisper* met de dubbelobjectconstructie is blijkens frequentiedata en gerapporteerde grammaticaliteitsoordelen bijzonder ongebruikelijk, maar blijkbaar zijn er toch sprekers die het werkwoord in concrete taalsituaties wel degelijk in die constructie gebruiken. Voor een vergelijkbaar Nederlands voorbeeld kunnen we verwijzen naar (6), waarin precies de betekenis van *toeschrijven* in het geding is waarover MD en TC het met elkaar eens zijn dat ze zich *niet* leent tot de dubbelobjectconstructie.

- (6) De predikant was duidelijk: „We staan op Bijbelse grond als we God aanroepen om te strijden voor een rechtvaardige zaak. En we volgen het Bijbelse voorbeeld als we Hem de overwinning toeschrijven.”
<http://www.refdag.nl/achtergrond/geschiedenis-cultuur/amerikaanse_burgeroorlog_twee_legers_een_bijbel_1_545612>

Tenzij men ze gewoon als ruis zou willen afdoen, is niet duidelijk hoe een morfosyntactische beregeling van de datiefalternantie voldoende speling kan laten voor zulke sporadische voorkomens. Nemen we *toeschrijven* nog even als voorbeeld. De kern van MD's bespreking van partikelwerkwoorden is dat er bij zulke werkwoorden geen sprake is van een schending van het verbod op meervoudige adjunctie omdat onder bepaalde omstandigheden een partikel een leeg datiefvoorzetsel *in situ* kan fiatteren, zodat incorporatie van het lege voorzetsel in het werkwoord niet nodig is. Op die manier kan *toefluisteren*, hoewel er overduidelijk een wijze-component in het werkwoord zit, toch in de dubbelobjectconstructie voorkomen. Als vermoedelijke verklaring voor de onmogelijkheid van de dubbelobjectconstructie bij *toeschrijven* in de betekenis 'wijten aan, als oorzaak aanwijzen' argumenteert MD hierboven dat fiattering door het partikel in dat geval *niet* lukt omdat het datiefvoorzetsel niet in het onmiddellijke complement van het partikel zit, maar dieper ingebed (in tegenstelling tot bij *toeschrijven* in zijn betekenis 'toekennen, zeggen dat iemand iets heeft'). Men kan echter bezwaarlijk aanvoeren dat bij *toeschrijven* in de betekenis 'wijten' om structurele redenen geen fiattering van het datiefvoorzetsel kan plaatsvinden, maar dat dat verbod blijkens (6) uitzonderlijk wel eens een keertje door de vingers wordt gezien: als er een morfosyntactische reden is voor het niet voorkomen van de dubbelobjectconstructie bij (een bepaalde betekenis van) een bepaald werkwoord, dan zou die onvermurwbaar moeten zijn. Binnen een *semantische* verklaring volgt het voorkomen van sporadische tegenvoorbeelden al uit de aard van de restricties zelf: semantische restricties laten immers per definitie een zekere ruimte voor interpretatie toe en laten op die manier de mogelijkheid open voor "onconventionele" toepassingen van constructionele sjablonen (zeker in speciale registers). Fellbaum (2005: 209) spreekt in verband met de restricties op de Engelse (benefactieve) dubbelobjectconstructie van *soft constraints*: "Web data show these constraints to be soft and subject to frequent violation and extension, raising the possibility of a constraint with fuzzy edges".

Tot slot nog een korte verduidelijking n.a.v. MD's vraag over werkwoordspecifieke constructies. De constructiegrammatica gaat ervan uit dat specifiekere (d.w.z. deels lexicaal gevulde) concretisering van schematische constructies, als ze frequent genoeg voorkomen, ook afzonderlijk opgeslagen zitten in het constructicon, als een soort van "ready-made" patronen. Dat kan gaan om werkwoordspecifieke dochterconstructies waarin V is ingevuld maar de drie NP-slots nog oningevuld zijn, zoals [[Sbj [*geven* Obj Obj]], maar het is zelfs niet uitgesloten dat nóg specifiekere patronen afzonderlijk opgeslagen zitten. Een frequent subpatroon als [[Sbj [*geven* Obj *de mogelijkheid om te*-Pinf]] kan daarvoor bijvoorbeeld kandidaat zijn. Op die manier overkoepelt de schematische dubbelobjectconstructie [[Sbj [V Obj Obj]] een heleboel dochterconstructies met verschillende graden van lexicale specificiteit. Het is echter niet zo dat de dubbelobjectconstructie *enkel* voorkomt met werkwoorden waarvoor er zo'n werkwoordspecifiek dochtersjabloon zit opgeslagen: dat zou immers betekenen dat de constructie niet productief is, terwijl de voorbeelden met *gooien* e.d. die in TC's bijdrage worden genoemd aantonen dat taalgebruikers de constructie wel degelijk kunnen uitbreiden naar werkwoorden die er (nog) niet conventioneel mee verbonden zijn. Het is dus ook niet zo dat de sporadische invulling van *gooien* of *blackberryen* in de dubbelobjectconstructie per definitie aanleiding geeft tot het ontstaan van een nieuwe werkwoordspecifieke constructie: dat zal enkel gebeuren als die verbinding in voldoende mate geconventionaliseerd raakt. Als toemaatje is het interessant om erop te wijzen dat de metafoor die MD hierboven kiest i.v.m. *gooien* (namelijk het coöpteren van een constructie door een werkwoord) getuigt van de *projectionistische* visie op de relatie tussen werkwoord en syntactische structuur die kenmerkend is voor de generatieve grammatica—en voor veel werk in de zgn. structureel-functionalistische traditie, wat dat betreft: vanuit constructiegrammaticaal perspectief ligt het meer voor de hand om te spreken van een

constructie die een nieuw werkwoord aantrekt, dan van een werkwoord dat een constructie coöpteert (zie bijvoorbeeld Levin & Rappaport Hovav 2005 voor uitgebreide discussie van het verschil tussen projectionistische en constructivistische theorieën).

2 Semantische kwesties en hun structurele repercussies

Vraag (TC)

Twee populaire semantische hypothesen over de datiefalternantie zijn (i) dat de dubbelobjectconstructie veeleer een ‘caused possession/reception’-betekenis uitdrukt terwijl de prepositionele datief veeleer een ‘caused motion’-betekenis uitdrukt en (ii) dat in de dubbelobjectconstructie meer nadruk ligt op de geaffecteerdheid/betrokkenheid van de indirectobjectreferent. Zulke hypothesen lijken moeilijk verenigbaar met de voorstelling dat de ‘ontvanger’ zowel in de dubbelobjectconstructie als in de prepositionele datief het predicaat is van een Small Clause, met het thema/patiens als subject van die Small Clause. Is er in de morfosyntactische beregeling die door MD wordt voorgesteld überhaupt nog ruimte voor de aanname van semantisch verschil, of moeten we aannemen dat de constructies qua betekenis volledig equivalent zijn? Er bestaan alternatieve analyses binnen het generatieve kader waarin het zo wordt voorgesteld dat in de dubbelobjectconstructie niet het thema maar de ontvanger het subject is van een Small Clause, zij het dan van een Small Clause met een abstract HAVE-predicaat (zie bijvoorbeeld Harley 2007). Zulke analyses lijken op het eerste gezicht beter verenigbaar met de bovengenoemde semantische hypothesen. Welke argumenten kunnen er tegen die alternatieve Small Clause-analyse worden ingebracht?

Antwoord (MD)

Essentieel voor de eerste vraag is dat we ons het verschil realiseren tussen het thematische aspect van betekenis en andere, bijkomstige semantische aspecten. Thematisch gezien (d.w.z., waar het om de thematische rollen van de participanten gaat) zijn de prepositionele datiefconstructie en de dubbelobjectconstructie aan elkaar gelijk. Die thematische identiteit ligt ten grondslag aan het toekennen van één enkele onderliggende structuur aan de twee constructies, hoewel eigenschappen van de oppervlaktestructuren die van die onderliggende representatie worden afgeleid ook semantische consequenties kunnen hebben. Betekenis is niet slechts een kwestie van onderliggende D-structuurrepresentaties: het vigerende generatieve model laat semantische interpretatie los op het eindpunt van de syntactische derivatie, dus wat er in de loop van de derivatie allemaal met de onderliggende structuur gebeurt, kan van invloed op de betekenis van de zin zijn. In de afleiding van de dubbelobjectconstructie is er (behalve in die gevallen waarin het lege voorzetsel *in situ* gefiatteerd wordt door een overt partikel) sprake van verplichte verplaatsing van de datief-PP naar een afgeleide positie in de structuur: de specificeerderpositie van het complement van een werkwoord dat een (verandering van) toestand of positie aanduidt. Aan die positie is in de literatuur de semantische eigenschap ‘affectedness’ toegekend (zie Den Dikken 1995:95, 158ff. en de daar gegeven verwijzingen). In de morfosyntactische benadering die MD heeft voorgesteld is er dus volop ruimte voor semantische verschillen tussen prepositionele datiefconstructies en dubbelobjectconstructies.

Analyses waarin het indirect object van de dubbelobjectconstructie wordt afgebeeld als het onderliggende subject van een small clause met een abstract HAVE-predicaat hebben op dit punt zeker geen streepje voor op de transformationele benadering. Ze doen feitelijk precies dezelfde voorspelling: de positie waar het meewerkend voorwerp in terecht komt in de transformationele analyse is in alle relevante opzichten dezelfde als die waarin het meewerkend voorwerp wordt basisgegenereerd in het niet-transformationele alternatief. Het enige verschil betreft de vraag of dit een onderliggende of afgeleide positie is, maar dat speelt

geen rol: 'affected(ness)' is geen thematische rol maar een eigenschap die aan de drager van een thematische rol (meestal thema, maar in onze gevallen 'goal') wordt toegevoegd.

Dat het meewerkend voorwerp geen 'diep' onderwerp van een small clause is, maar veeleer onderliggend wordt gegenereerd als het complement van een datiefprepositie wordt bevestigd door het gedrag dat het indirect object laat zien met betrekking tot extractie en secundaire predicatie. MD heeft daar in zijn bijdrage reeds op gewezen. Hier hoeft slechts te worden toegevoegd dat die extractie- en predicatierestricties niet gelden voor het onderwerp van 'hebben'-zinnen: zo kun je bijvoorbeeld probleemloos zeggen dat je dronken altijd hoofdpijn hebt (waar *dronken* op de pijnlijder wordt betrokken), terwijl niemand je dronken hoofdpijn kan geven (zodanig dat *dronken* betrekking heeft op degene die hoofdpijn krijgt). Dat is een probleem voor een analyse van dubbelobjectconstructies zoals die van Harley en tegelijkertijd een interessante indicatie dat 'hebben'-zinnen niet (altijd) precies dezelfde structuur en derivatie hebben als dubbelobjectconstructies. Benveniste (1966) had ongetwijfeld gelijk dat 'hebben' van 'zijn+aan' kan worden afgeleid, maar waarschijnlijk bestaat 'hebben' ook als simplex werkwoord. Voor de dubbelobjectconstructie geldt daarentegen dat daaraan, naar het zich laat aanzien, *altijd* een prepositionele structuur ten grondslag ligt.

3 Een wijder blikveld

Vraag (MD)

Het is zeker zo dat onder verwijzing naar de status van de tweede NP in de reeks 'V – NP₁ – NP₂' als 'secundair object' of 'predicaatsnomen' een zekere mate van inzicht in het syntactische gedrag van de constructies in kwestie kan worden verworven (TC, p. 3). En het is eveneens volkomen waar dat de link met een small-clause-analyse binnen een constructioneel kader zonder al te veel problemen te leggen is (TC, p. 4). De kern van de zaak is echter dat een integrale verklaring voor het syntactische gedrag van de constructies zowel saillante overeenkomsten tussen de dubbelobject- en predicatieve constructies moet verantwoorden als opmerkelijke verschillen en dat die overeenkomsten en verschillen niet louter met een beroep op semantische labels of constructionele sjablonen lijken te kunnen worden behandeld. Een gedetailleerd perspectief op de syntactische hiërarchische structuur en de manier waarop de twee constructies tot stand komen (via een transformatie in het geval van de dubbelobjectconstructie en via basisgenerering in het geval van de predicatieve constructie) biedt uitkomst, zoals MD heeft proberen te laten zien. Als het combineren van labels als 'secundair object', 'predicaatsnomen' en 'beneficiair' niet voldoende is om de syntactische details onder de knie te krijgen, waar kan een constructionele benadering dan verder nog een beroep op doen om de feiten af te dekken?

Antwoord (TC)

De tweede helft van MD's bijdrage bundelt een groot aantal interessante observaties over syntactische overeenkomsten en verschillen tussen de dubbelobjectconstructie en de complex-transitieve constructie, hoofdzakelijk toegespitst op de Engelse constructies. Aangezien de constructiegrammatica zich uitdrukkelijk tot doel stelt om een alomvattende grammaticale theorie te zijn die het hele taalsysteem afdekt, zal er ook voor allerlei fenomenen die de generatieve grammatica als verplaatsing en/of extractie analyseert een verklaring moeten worden geboden. TC zal niet pretenderen die verklaring hier te kunnen bieden. MD toont overtuigend aan dat een louter lineaire analyse van de structuur van beide constructies als [NP₁ V NP₂ NP₃] niet voldoet. In plaats daarvan ligt het binnen een constructiegrammaticale benadering voor de hand om de verklaring te zoeken in het verschil tussen referentiële en predicatieve NP's en in de verschillende constellaties van niet-agentieve semantische rollen (ontvanger/belanghebbende en patiens/thema aan de ene kant en

thema en attribuut aan de andere). Opgemerkt kan alvast worden dat de dubbelobjectconstructie in het algemeen een zekere weerstand lijkt te vertonen tegen woordvolgordepatronen waarin de ontvanger-NP en de patiëns-NP niet onmiddellijk naast elkaar staan, ook in het Nederlands: een passieve zin als *De boeken werden (aan) Jan gegeven* is bijvoorbeeld veel gewoner *met* dan *zonder* voorzetsel (voor *geven* bevat het corpus van 9 miljoen woorden krantentaal dat gebruikt werd voor Coleman 2009b slechts 17 voorbeelden van de passieve constructie met een nominaal indirect object vs. 75 voorbeelden van de constructie met een *aan*-groep, terwijl in actieve zinnen de dubbelobjectconstructie veruit in de meerderheid is). Die weerstand kan semantisch geduid worden: zodra de kenmerkende constellatie van twee opeenvolgende nominale objecten ontbreekt, is er blijkbaar een neiging om de rol van de ontvanger expliciet te markeren met een voorzetsel. Verder onderzoek zal duidelijk moeten maken of een analyse langs deze weg kans op slagen heeft.

Vraag (MD)

Tweemaal wordt in TC's bijdrage verwezen naar de gedachte dat constructies afzonderlijk worden opgeslagen in het langetermijngeheugen. Het aantal 'constructies' dat in een constructiegrammatica van menselijke taal moet worden onderkend (en dus afzonderlijk opgeslagen) is naar alle waarschijnlijkheid niet onaanzienlijk. Als het taalverwervingsproces er, vanuit het perspectief van de constructiegrammatica bezien, op neer komt dat het taallerend kind elke individuele constructie afzonderlijk in zijn of haar geheugen opslaat, dan lijkt dat proces een nogal omslachtige klus te worden en lijkt bovendien door het taalvermogen een bovenmatig beroep op geheugenruimte te worden gedaan. Een belangrijk ingrediënt van taalverwerving is zonder enige twijfel het vastleggen van aan lexicale elementen gekoppelde idiosyncratische informatie — dat is onontkoombaar. De constructiegrammatica lijkt echter een buitenproportioneel beroep te doen op het opslaan van materiaal in het geheugen. Een benadering die hiërarchisch-structurele generalisaties en derivationele relaties ten volle uitbuit, hoeft aanzienlijk minder vast te leggen in het geheugen. Aangezien de hiërarchische structuren en derivationele processen waarvan gebruik wordt gemaakt, deel uitmaken van het universele aangeboren taalvermogen, hoeft daaraan geen geheugenruimte te worden gespendeerd. Door psycholinguïsten als Tomasello wordt vaak juist het nut van 'constructies' voor de taalleerder beklemtoond en wordt in de regel een frisse dosis scepsis over sterk gelaagde syntactische structuren en zogenaamd ingewikkelde derivaties tentoongespreid. Een belangrijke vraag (zeker vanuit het perspectief van de generatieve grammatica, waarin het logische probleem van de taalverwerving centraal staat, maar ook in bredere zin) is welke theorie de voorkeur verdient: een theorie die bijna alles op de een of andere manier in het geheugen vastlegt en heel weinig aan universele eigenschappen van de menselijke taal overlaat of een theorie die zo min mogelijk aan taalspecifieke informatie in het geheugen opslaat en zo veel mogelijk winst haalt uit recursie en eenvoudige (re)combinatie van twee elementen. Dit is een vraag die zowel op conceptueel niveau als op empirisch niveau moet worden gesteld.

Een verwante vraag is de volgende: in hoeverre kan er in de constructiegrammatica in theorie sprake zijn van generalisaties over het (morfo)syntactische gedrag van constructies in verschillende, niet aan elkaar verwante talen? Een theorie van, zeg, de 'resultatiefconstructie' die haar eigenschappen afleidt met een beroep op universele syntactische regelmatigheden wekt de verwachting dat we zowel principiële overeenkomsten alsook principiële verschillen in de syntactische signatuur van de resultatiefconstructie zullen aantreffen tussen uiteenlopende talen, als weerslag van de eigenschappen van de universele grammatica en de parametrische verschillen tussen individuele talen. En dat is ook inderdaad het geval: zo wijzen Shim & Den Dikken (2008) bijvoorbeeld op de parallellen en verschillen tussen het

Engels, het Nederlands en het Koreaans met betrekking tot de resultatiefconstructie en verklaren ze die op grond van een hypothese over de distributie van tempus in constructies met secundaire predicatie. (Dit is slechts één enkel voorbeeld; in de generatieve literatuur is er moeiteloos een hele la of zelfs een hele ladekast open te trekken.) Uiteraard spelen idiosyncratische lexicale eigenschappen ook altijd een rol in de distributie van resultatieven, maar het is van groot belang om in te zien dat er principiële structurele regelmatigheden meespelen. De optelsom van lexicale eigenschappen, structurele parameters en invariante ingrediënten van de universele grammatica leidt tot zeer waardevolle inzichten in de comparatieve morfosyntaxis van 'constructies'. Zou een benadering langs de lijnen van de constructiegrammaticale ook tot dit soort diepe inzichten kunnen leiden? Op grond van wat voor syntactische eigenschappen van talen komen de 'syntactische skeletten' (TC, p. 2) van argumentstructuurconstructies precies tot stand?

Antwoord (TC)

Inderdaad gaat de constructiegrammatica ervan uit dat het taalverwervende kind zich voor de taak gesteld ziet om de aanzienlijke hoeveelheid constructies van zijn/haar taal te leren en dat dat gebeurt d.m.v. algemene inductieve leermechanismen, dus zonder dat een beroep wordt gedaan op een universeel aangeboren taalvermogen. Voor een gedetailleerde bespreking van verschillende cases die illustreren hoe taalgebruikers d.m.v. generalisaties over de input tot een min of meer stabiele representatie van (argumentstructuur-)constructies kunnen komen zij verwezen naar onder meer Tomasello (2003) en Goldberg (2006: hfst 4-6). Uiteraard is er een hemelsbreed verschil tussen deze visie op taalverwerving en die van de generatieve taalwetenschap; de commentaren op Goldberg (2006) van o.m. Lidz & Williams (2009) en Crain *et al.* (2009) laten zien dat het water tussen de twee benaderingen (nog) erg diep is, onder meer omdat er geen overeenstemming is over de kwestie welk soort empirische data als bewijs of tegenbewijs voor de aanname van een Universele Grammatica mogen gelden (zie daarover ook Tomasello 2004).

MD schuift hierboven als mogelijk bezwaar onder meer de aanzienlijke "cognitieve kosten" naar voren die zo'n inductief leerproces zou vergen. Wat dat betreft is het van belang om erop te wijzen dat er binnen de grammatica van een taal uiteraard allerlei overeenkomsten zijn tussen onderscheiden constructies die het leerproces sturen en faciliteren. Het constructicon is geen gigantisch atol waarin elke constructie een geïsoleerd eilandje vormt, maar een gestructureerd netwerk met allerlei verbindingen tussen afzonderlijke constructies op basis van formele en/of inhoudelijke gelijkenis. Het begrip *gemotiveerdheid*, dat teruggaat op Lakoff (1987), speelt een belangrijke rol: vaak is het zo dat de syntactische, semantische en discourse-pragmatische eigenschappen van een constructie voor een belangrijk deel corresponderen met die van een of meer andere constructies, waardoor ze gemakkelijker geleerd kunnen worden. Zo identificeren Goldberg & van der Auwera (2012) in de zgn. "*is to*"-constructie (= de constructie in *The match is to begin at 11pm* of *Arguments are to be avoided*) een heleboel eigenschappen die kunnen worden teruggevoerd op ("gemotiveerd zijn door") algemenere constructies zoals de predicatieve koppelwerkwoordconstructie en de *to*-infinitive-constructie. Dat neemt niet weg dat de "*is to*"-constructie ook unieke eigenschappen bezit—anders zouden we niet van een afzonderlijke constructie spreken—maar de taalverwerver die voor het eerst met de constructie in aanraking komt, zal er verscheidene eigenschappen in herkennen waarmee hij/zij al vertrouwd is. Hoe sterker een nieuwe constructie lijkt op wat al bekend is, hoe eenvoudiger ze in het constructicon kan worden geïntegreerd.

MD vraagt zich ook af of een constructiegrammaticale benadering überhaupt tot diepe inzichten in de comparatieve eigenschappen van constructies kan leiden. Het antwoord op die vraag hangt er natuurlijk maar van af wat men onder "diep inzicht" wenst te verstaan. Uit de

aanname dat constructies geleerd worden op basis van de input, volgt dat het Nederlands *andere* constructies heeft dan het Engels, het Koreaans of het Karakalpaks. Dat betekent natuurlijk niet dat de constructiegrammatica niet geïnteresseerd is in taalvergelijking. De crosslinguïstische generalisaties die men daarbij op het oog heeft betreffen echter niet, zoals in de generatieve grammatica, de formulering van structurele parameters, maar wel algemene inzichten over de organisatie van het constructicon (bijvoorbeeld over taxonomische en andere interconstructionele relaties, over de prototypische structuur van constructionele betekenissen, over de mechanismen waardoor het bereik van constructies kan uitbreiden of inkrimpen, enz.) en over de manier waarop constructies verworven worden. De fascinerende observaties in Shim & Den Dikken (2008) over de overeenkomsten en verschillen tussen de Koreaanse resultatieve constructie met het suffix *-key*, de Engelse “bare resultative” met een objectcomplement in de vorm van een NP en indirecte Engelse resultatieve constructies met *until* enz. zouden vanuit constructiegrammaticaal perspectief aanleiding kunnen geven tot vragen over bijvoorbeeld prototypische en niet-prototypische resultatieve betekenissen en over de mate waarin “directe” resultatieve constructies crosslinguïstisch gezien een minder breed spectrum aan resultatieve betekenissen kunnen uitdrukken dan indirecte—veeleer dan dat zou worden gezocht naar een onderliggend syntactisch contrast waaruit de verschillen tussen Engels en Koreaans in dit domein a.h.w. automatisch zouden voortvloeien.

4 Tot besluit

Uit de afzonderlijke bijdragen van TC en MD was al gebleken dat de constructiegrammatica en de generatieve grammatica met een fundamenteel andere blik kijken naar fenomenen als de datiefalternantie, waarbij het gekozen theoretische perspectief ook in belangrijke mate bepaalt welke aspecten van de in die alternantie betrokken constructies primair de aandacht krijgen. De generatieve grammatica heeft zich hoofdzakelijk bekommerd om het gedrag m.b.t. allerlei syntactische tests van de dubbelobjectconstructie in vergelijking tot de semantisch verwante maar oppervlakkig verschillende constructie met een prepositioneel indirect object en om de vergelijking met de oppervlakkig identieke maar semantisch geheel verschillende V-NP-NP-constructie met een predicatieve tweede NP. De constructiegrammatica heeft, daarentegen, vooral ingezet op semantische kwesties zoals de betekenissen die door de betreffende constructies kunnen worden uitgedrukt en de vereisten waaraan een werkwoord moet voldoen om erin te kunnen voorkomen. In de bovenstaande discussie zijn de verschillen tussen de analyse van TC en die van MD nog wat scherper uit de verf gekomen en zijn die ook gerelateerd aan algemene uitgangspunten van hun respectievelijke theoretische benaderingen. In een omvattende analyse van de constructies in de datiefalternantie zal uiteindelijk het hele conglomeraat aan complexe empirische feiten een plaats moeten krijgen, zowel m.b.t. het morfosyntactische gedrag van beide constructies als m.b.t. hun semantisch bereik. Over de kwestie welke theoretische benadering het best uitgerust is om dat ideaal te bereiken, verschillen TC en MD uiteraard van mening. Het staat wel buiten kijf dat zowel generativisten als constructiegrammatica's er baat bij hebben om, zoals dat hier is gebeurd, af en toe over het muurtje te kijken naar de problemen waarmee andere benaderingen worstelen en naar de oplossingen die ze daarvoor bedenken, al is het maar om de sterktes en zwaktes van de eigen benadering scherper voor ogen te krijgen.

Bibliografie

Benveniste, E. (1966). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.

Bernárdez, E. (1999). Some reflections on the origins of cognitive linguistics. *Journal of English Studies* I. 9–27.

- Blom, C. (2005).** *Complex predicates in Dutch: Synchrony and diachrony*. LOT: Utrecht.
- Booij, G. (2002).** Separable complex verbs in Dutch: A case of periphrastic word formation. In: N. Dehé, R. Jackendoff, A. Macintyre & S. Urban (red.), *Verb-Particle Explorations*. Berlin, Mouton de Gruyter, 21-42.
- Borer, H. (1994).** The projection of arguments. In: E. Benedicto & J. Runner (red.), *University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics* 17, 19-48.
- Borer, H. (2005).** *Structuring Sense. An Exo-Skeletal Trilogy*. Vols. 1 and 2. Oxford: Oxford University Press.
- Bošković, Ž. (1997).** *The syntax of nonfinite complementation: An economy approach*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bresnan, J., A. Cueni, T. Nikitina & H. Baayen (2007).** Predicting the dative alternation. In: G. Boume, I. Kraemer & J. Zwarts (red.), *Cognitive foundations of interpretation*. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Science, 69-94.
- Colleman, T. (2009).** Verb disposition in argument structure alternations: A corpus study of the Dutch dative alternation. *Language Sciences* 31: 593-611.
- Colleman, T. (2010).** Lectal variation in constructional semantics: “Benefactive” ditransitives in Dutch.’ In: D. Geeraerts, G. Kristiansen & Y. Peirsman (red.), *Advances in Cognitive Sociolinguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 191-221.
- Collins, C. (2002).** Book review of *The syntax of nonfinite complementation: An economy approach* by Željko Bošković. *Lingua* 112. 127–33.
- Crain, S., R. Thornton & D. Khlentzos (2009).** The case of the missing generalizations. *Cognitive Linguistics* 20, 145-155.
- Fellbaum, C. (2005).** Examining the constraints on the benefactive alternation by using the World Wide Web as a corpus. In: M. Reis & S. Kepser (red.), *Evidence in Linguistics: Empirical, Theoretical, and Computational Perspectives*. Berlin: Mouton de Gruyter, 209-240.
- Goldberg, A.E. (2006).** *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldberg, A.E. & J. van der Auwera (2012).** This is to count as a construction. *Folia Linguistica* 46, 109-136.
- Hale, K. & S.J. Keyser (1993).** On argument structure and the lexical expression of syntactic relations. In K. Hale & S.J. Keyser (red.), *The view from Building 20*. Cambridge, MA: MIT Press. 53–104.
- Harley, H. (2007).** The bipartite structure of verbs cross-linguistically, or Why Mary can't "exhibit John her paintings". Write-up of a talk given at the 2007 ABRALIN Congress in Belo Horizonte, Brazil. lingBuzz/000435.

Kayne, R. (1994). Prepositions as probes. In A. Belletti (red.), *Structures and beyond: The cartography of syntactic structures*, deel 3. Oxford/New York: Oxford University Press. 192–212.

Lakoff, G.W. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: The University of Chicago Press.

Langacker, R.W. (1991). *The foundations of Cognitive Grammar. Volume II: Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.

Levin, B. (1993). *English verb classes and alternations. A preliminary investigation*. Chicago: The University of Chicago Press.

Levin, B. & M. Rappaport Hovav (2005). *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lidz, J. & A. Williams (2009). Constructions on holiday. *Cognitive Linguistics* 20, 177-189.

Marantz, A. (1997). No escape from syntax: Don't try morphological analysis in the privacy of your own lexicon. *Penn Linguistics Colloquium (PLC)* 21, 201-225.

Noël, D. & T. Coleman (2009). The nominative and infinitive in English and Dutch. An exercise in contrastive diachronic construction grammar'. *Languages in Contrast* 9, 144-181.

Pinker, S. (1989). *Learnability and cognition. The acquisition of argument structure*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Postal, P. (1974). *On raising*. Cambridge, MA: MIT Press.

Schutter, G. de (1974). *De Nederlandse zin: Posing tot beschrijving van zijn structuur*. Brugge: De Tempel.

Shim, J.Y. & M. den Dikken (2008). The tense of resultatives: The case of Korean. In *Proceedings of NELS 38*. Amherst: GLSA.

Stefanowitsch, A. (2006). Negative evidence and the raw frequency fallacy. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 2, 61-77.

Taylor, J.R. (2003). *Linguistic categorization. Prototypes in linguistic theory*. 3d edition. Oxford: Clarendon Press.

Taylor, J.R. (2012). *The mental corpus. How language is represented in the mind*. Oxford: Oxford University Press.

Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Tomasello, M. (2004). What kind of evidence could refute the UG hypothesis? Commentary on Wunderlich. *Studies in Language* 28, 642-645.

Verhagen, A. (2005). Constructiegrammatica en 'usage-based' taalkunde. *Nederlandse Taalkunde* 10, 197-222.

Wierzbicka, A. (1988). *The semantics of grammar*. Amsterdam: John Benjamins.